

PIRKKO SAISIO

Nejmenší
společný násobek

HELSINSKÁ TRILOGIE — I.

HOST

PŘELOŽILA JITKA HANUŠOVÁ
BRNO 2024

PIRKKO SAISIO
NEJMENŠÍ SPOLEČNÝ NÁSOBEK
HELSINSKÁ TRILOGIE
PRVNÍ DÍL

Nejmenší
společný násobek

PIIRKKO
SAISIO

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU
je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Tato kniha byla vydána s finanční podporou nadace FILI
This work has been published with the financial assistance
of FILI – Finnish Literature Exchange

Original title: Pienin yhteinen jaettava

Copyright © Pirkko Saisio 1998

Published originally in Finnish by WSOY

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by agreement with Livia Stoia Literary Agency

Cover design Jan van Zomeren

Translation © Jitka Hanušová, 2024

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2024

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2105-0 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2104-3 (PDF)

ISBN 978-80-275-2106-7 (MobiPocket)

ONA

Bylo mi osm, když se to stalo poprvé.

Bylo listopadové ráno.

Ulice se za okny smáčenými deštěm a sněhem černě leskla a vzdouvala.

Uviděla jsem se v okně. Buclatou a rozmrzelou.

Na nohy jsem si natáhla příliš těsné vlněné ponožky.

U vestičky mi chyběl knoflík. Maminka vytáhla z kabelky pětimarkovou minci.

Vsunula jsem si ji do ponožky.

A tehdy se to stalo poprvé.

V duchu jsem napsala větu: Nechtělo se jí vstávat.

Upravila jsem ji: Ještě se jí nechtělo vstávat.

Přidala jsem k ní druhou: Byla moc unavená na to, aby šla do školy.

Vylepšila jsem ji: Byla moc, hrozně moc unavená na to, aby šla do školy.

Vítězoslavně jsem se podívala na tatů, který si v košili s vyhrnutými rukávy četl *Dělnické noviny* a popíjel černou kávu.

Máma si před zrcadlem v předsíni nanášela rtěnku z pusy na tváře a broukala si píseň „Večer na rejdě“.

Ani jeden z nich si nevšiml, že se ze mě stala *ona*, osoba, která vše neúnavně zkoumá.

Vedro stále nepolevovalo, ačkoli už bylo září: byla jsem pryč dva týdny.

Lípy na nábřeží Pohjoisranta unaveně a melancholicky svěsily zaprášené listy. I nová okna už se zamazala a zaprášila. Byt se topil v silném, tuhém igelitu. Židle, knihy, tibetské thangky a sošky černošského jazzového orchestru koupené ve Stockholmu, to všechno prosvítalo pod vrstvou igelitového ledu jako pozůstatky Titaniku.

Mezitímco jsem byla v Koreji, měnili okna.

Vybalila jsem z kufru dárky. Drobné korejské předměty vypadaly v igelitovém moři jako ztracené a směšné trosky.

Stoupla mi teplota; trápila mě už přes týden.

Usmála jsem se a něco řekla, o horečce nic.

Bylo třeba stát se zase matkou a životní partnerkou.

A dcerou.

V Koreji jsem si našla bydlení v centru starého Soulu, který ze všech stran čím dál víc utlačovaly bagry, McDonald's, betonové kancelářské budovy a parkovací domy.

Na ulici před hotelem ležely vytažené kabely; dovnitř se dalo vejít jen po prknech položených přes obnaženou prohlubeň v zemi.

Za černě nalakovanými dveřmi se nicméně otevřela stará korejská scenerie.

Uprostřed dvora rostl strom. Trochu se nakláněl, ale korunu usilovně sunul ke slunci.

Po jeho straně stála zděná venkovní pec. Před roštem se vršily prázdné přepravky od Coca-Coly. Pec už se neroztápěla; hotel měl totiž vyměřený příkaz k demolici.

Dvůr obíhaly posuvné papírové dveře. Za nimi se nacházely pokoje o pár metrech čtverečných, v nichž se k noclehu rozkládaly na hliněnou podlahu tenké lýkové rohože.

Než se z domu stal hotel, bydlívali v těch pokojích synové a dcery, zeťové a snachy.

Dům tehdy spravovali prarodiče a na dvoře se scházívala celá rodina, aby pojedla rýži a kimči. U pece, ze které úzkým komínem stoupal kouř k nebi.

Ted' se na nebi kroutila mračna výfukových plynů z bagrů.

Hotel provozují věčně usměvaví staroušci, kteří jako by si mračen vůbec nevšíмали.

Hoteloví hosté, my, lovci minulosti, jsme odkašlávali do kapsníků.

Prkna, po nichž se chodilo do hotelu, se den za dnem prodlužovala.

Ven se dalo vyjít už jen zadními dveřmi.

Ty vedly do uličky, kde to smrdělo močí a zbytky z vykuhaných ryb.

Když jsem si nesla kufr do taxíku, který odmítl přijet až k hotelu, uviděla jsem, jak sportovně oblečený německý turista švýcarským armádním nožem opatrně odřezává keramickou ozdobu z okapové roury hotelu.

Až večer jsem zavolala otci.

Čekala jsem dlouho, než hovor v bytě na ulici Hämeentie někdo zvedl.

Táta zněl unaveně a ztrápeně, zase.

„No, to jsem já.“

Hlas měla měkký, tak nějak nasládlý.

Začala s otcem mluvit jako s dítětem.

„Aha. Tak vida.“

Nato sluchátko odložil na stůl.

Srkla jsem si calvadosu. Čtyřiaadvacetiletého; koupila jsem si ho na zpáteční cestě v Paříži. Chutnal jemně kouřově a ještě jemněji po jablcích. Přesně tak, jak se na dobrý calvados patří, ale já si ho stejně nevychutnala. Z horečky mě nepříjemně zamrazilo v zádech a na stehnech. Uběhla minuta, dvě.

Ozval se skřípot, bouchnutí hole a známé odkašlání. Potom:

„No. Přinesl jsem si židli. Tak ses vrátila?“

„Jo, asi před hodinou.“

Proč lhala?

„Tak to jo.“

„No.“

Znova jsem si přihnula calvadosu. Pálil mě v jícnu a na čele pod hranicí vlasů mi vyrašil pot, který v mžiku zchladl.

„Ty si teda rajzuješ. Furt v jednom kole.“

„Tohle byla služebka.“

Obhajovala se.

Z nějakého důvodu měla potřebu se hájit.

„A co ty?“ zeptala jsem se.

„Ujde to.“

„Fajn.“

„Držim se. Zuby nehty.“

„To je život. Všichni se nějak protloukáme.“

Houpala se do rytmu otcovy řeči jako chaluha v teplém mořském proudu.

„Je to tak.“

„Jo.“

„Celej život.“

„Přesně.“

„Hm.“

„A co Kerttu?“

Kerttu bylo šestaosmdesát. Otec ji nazýval svou přítelkyní.

Když se s ní před deseti lety seznámila, seděla Kerttu v tom samém křesle, kde dřív sedávala její matka a odkud po matčině smrti utekly přinejmenším Aune, Lempi, která od osmi ráno popíjela vermut a vykládala pasiáns, a Siviä, kterou si našel přes inzerát na korespondenční známost.

Kerttu byla elegantní vdova, delikátně pokašlávajíc usrkávala koňak servírovaný spolu s kávou. V průběhu deseti let se otci povedlo ji seznámit taky s whisky, koskenkorvou, smirnoffkou, sladkými ovocnými víny, pivem a longdrinkem z ginu.

„Každej večer ji odvážej.“

„Kerttu?“

„Jo.“

„A kam?“

„Nevim.“

Hlas jejího otce zní najednou vzrušeně.

A ona musí přestat s příjemným, horečnatým pohupováním.

„Tak kam?“

„No, kam se asi starý lidi vozej? To ti neřeknou.“

Zapálím si cigaretu. Taky chutná po horečce.

„Kdo ji odváží?“

„Raimo. Ten její syn. Každý večer ji autem vyzvedne a odveze. Úplně každý večer.“

„Panejo.“

„No.“

Ve sluchátku to opět zarachotí.

Teď však netrpělivě.

„Nemohla bys tam zavolat?“ ozve se tátův nesmělý hlas.

„Jako kam?“

„No, těm lidem.“

Pauza se nesnesitelně táhne.

Musím si změřit teplotu, pomyslí si.

„Dobře, zavolám tam,“ zalžu.

„Ale určitě.“

„Jasně.“

„S tebou se bavít budou.“

Teď už na to ale nemám, pomyslí si.

Jako dcera. Dneska ne. Navíc s horečkou.

Proč na sebe zase myslím ve třetí osobě, ptá se sama sebe.

„Zítřka se stavím,“ řeknu ještě o něco měkčím tónem.

„Měla bys.“

„Přišla bych už dneska, ale asi mám trochu teplotu.“

„Aha.“

„Tak to ještě vydrž.“

„Co mi zbejvá.“

„Jen do zítřka.“

Odloží sluchátko a podívá se z kuchyňského okna na dvůr.

Domovník zametá a utírá si přitom pot z čela.

Květiny zasazené v namořených dřevěných bedýnkách trčí do večerního slunce, jako by hořely.

Tohle léto nikdy neskončí, pomyslí si.

V noci jsem se zas ocitla v bytě na ulici Fleminginkatu.

Máma se vrátila z dlouhé cesty, ale kufr s sebou neměla.

Rozjařená a nepřítomná seděla v křesle v sukni z buku-reštského festivalu, na jejímž lemu ruku v ruce tančily národy.

Stála jsem ve dveřích předsíně a pokoušela se vymyslet slovo, větu nebo píseň, které by jí zabránily znova odejít.

Mezi závěsy se prodral sluneční paprsek a vrhl strmé stíny pod máminy oči a nos s ostrým chřípím.

Jen tak pro sebe se usmívala a na mě se nedívala.

Vtom jsem se probudila. Teplota mírně klesla.

Už v devět jsem volala tátovi.

Nebral to.

V deset jsem volala Raimovi.

Řekl mi, že Kerttu odvezli minulé úterý do ústavu pro pacienty s demencí a od té doby se na Hämeentie rozhodně neobjevila.

Já se tam vydala okamžitě.

Ale

už na nábreží Pohjoisranta se zastaví, protože mezi zemledními lípami se před ní otevře olejově klidné moře, po němž pomalounku klouže škuner s červenými vlajkami.

Vtiskne si loď do paměti.

Potřebuje ji, potřebuje i moře a taky tuhle chvíli, k níž se modlí, ať se zastaví, tady a teď, aby nemusela jít na Hämeen-tie a otevřít dveře a najít to, o čem už věděla, že za nimi najde.

Vloni v červnu táta prodal chatu.

Když jsem si vyzvedávala věci, nedívala jsem se na jezero, ale věděla jsem, že se trpytí a že břízy oslavují zeleň začínajícího léta stejně, jako to dělaly už osmadvacet let.

V listopadu dostal táta na poliklinice hůl a v lednu prodal auto.

Jakmile se lada vytratila do ulice Päijänteentie, táta mě chytil za ruku, což si vzápětí uvědomil a svou chybu napravil tak, že hledal oporu v betonové zdi garáže:

„Teď už mi teda nic nezbylo.“

V březnu pochovali Jopiho.

V bufetu, který otevřeli v prostorách smuteční síně vedle hřbitova v Malmi, jsem tátovi koupila masový sendvič a kus dortu s karamelovou polevou. Zdejší nabídku jsem za poslední roky znala už nazpaměť.

„Všichni odcházej,“ řekl táta,

a

musela opět prchnout před omšelou bezútěšností otcova hlasu, uprostřed poklidně planoucích, lhostejných svíček a mrazivě rachlajících šálků s kávou se přenést pryč, na hony daleko, na trpytivé bezbřehé moře, kde ji obklopuje vůně benzínu její lodi, která v tomto krátkém denním snění není vůbec ztrouchnivělá bárka, nýbrž vznešená, nepoddajná plachetnice odplouvající pryč.

Na cestě pryč.

V červenci pochovali Sisko, moji kmotru.

Táta na mě čekal před kaplí v bílé teplákové soupravě.

Z kapsy bundy mu čouhala kravata; už si ji nedokázal uvázat a ani Kerttu si ten složitý postup nepamatovala.

Tkaničky na teniskách měl rozvázané.

Sehnula jsem se, abych je zašněrovala, a odvedla jsem ho do kaple.

V prostorách smuteční síně jsem pro něj v bufetu vyzvedla masový sendvič a kus dortu s karamelovou polevou. Sendvič jsem rozkrájela na kousíčky a lžičkou ukrojila dortu, aby si táta mohl sousto dát rovnou do pusy.

A

cítila podrážděnost a provinilost za ty pochvalné a soucitné pohledy, do jejichž ohniska se na chvíli dostala: jaká to hodná dcera.

Zazvonila jsem u táty na zvonek. (Před devětadvaceti lety to byl i můj zvonek.)

Za dveřmi bylo ticho.

Zazvonila jsem znovu.

Nakoukla jsem otvorem na poštu. Vnitřní dveře byly zavřené.

Škrtla jsem zápalkou, posvítila si na tmavý práh.

Ležely tam netknuté noviny, *Helsinský deník* a nedělní číslo *Lidových novin*.

Světlo na schodišti zhaslo.

A

ona stojí potmě a přeje si propadnout se do tiché elipsy času, pryč odsud. Být pryč, na hony daleko od té tmavé schodišťové chodby.

Ale

rozsvítila jsem a snažila se myslet jasně.

Musím jednat rychle, prolétlo mi hlavou.

Zazvonila jsem na sousedy; aspoň k tomu jsem našla sílu.

Nikdo neotevřel.

Zazvonila jsem i na další zvonky na tátově patře; aspoň to jsem udělala.

Nikdo neotevřel, a

pak už je ve výtahu.

Z něj vchodovými dveřmi ven a ještě přes asfaltový plácek.

Vidí se, jak běží po Håmeentie, horečnatě a zadýchaně.

Vidí se, jak doufá, že potká policejní vůz, v němž by seděl policista a měl by klíč a odpověď na to, co se má teď udělat.

Běží na policejní stanici pro odpověď a klíč a svolení vstoupit do otcova domova, do svého domova.

Už už se blíží policii a odpovědi a klíči,
když

se proti mně zjevili dva opilci, co se drželi kolem ramen.

Ulice lhostejně hlučela, o mě nedbala, a já v jednom opilci poznala kamaráda z dětství.

Bála jsem se, že se mě zrovna teď začne vyptávat na tátu, a tak jsem zapadla do čínské restaurace.

Narážela jsem do boxů a zastavil mě až jídelní lístek, který mi čínská servírka strčila do ruky:

„Tóprý ten.“

A

vidí se, jak sedí v čínské restauraci na měkké sedačce v boxu a studuje jídelní lístek.

Jsem směšná, pomyslí si.

Musím něco udělat, usmyslí si.

Tohle je noční můra, pomyslí si.

Tohle je scéna z komedie Woodyho Allena, pomyslí si.

Musím uvažovat jasně, usmyslí si,

a

poté co se omluvím zaskočené servírce, vylezu z boxu a vyrazím na ulici, zastavím se až v podchodu metra. Koupím si jízdenku; nevzpomínám si, kam mám namířeno, ale uvědomím si, že mám teplotu, a to vysokou.

Vzpomenu si, že táta leží za dvěma dveřmi a není schopný zvednout z prahu ani *Helsinský deník*, ani *Lidové noviny*,

a

přesto stojí schovaná za automatem na jízdenky a nechává se lomozem tunelu odnášet pryč z času a místa, daleko. Cíkánce se v jezdících schodech zachytí sukně. A ona, malátná a vděčná, uslyší rychlé kroky staničního hlídače, skřípění eskalátoru, když se schody vynuceně zastaví; vidí, jak kolem ní proudí nepřetržitý povykující tok rodin, japonských turistů, neuspěchaných pijáků, důchodců s bílými klobouky, zahalených muslimských žen, somálských, senegalských, horkem zarudlých a rozjívěných finských dětí.

Na zlomek vteřiny si představí, že je v Korejském národním muzeu, kde panenka naaranžovaná ve vitríně cválá v plném tempu na koni, na hlavě má zlatou helmu, jejíž křídla, jak si uvědomí teprve nyní, připomínají plameny. Ale pak si vzpomene, kde je.

Musí uvažovat jasně, pomyslí si a vytrhne se z ospalého a horečnatého blouznění.

Pak zbývá cesta od automatu do R-kiosku.

Musím si koupit něco na psaní, napadne ji a myšlenku vysloví nahlas před prodavačkou.

Prodavačka na ni udiveně pohlédne.

Asi jsem to řekla špatně, pomyslí si, ale prodavačka už se usmívá:

„Tužku, nebo plnicí pero?“

Teď se musím rozhodnout, uvědomí si znepokojeně.

„Třeba tužku,“ řekne namátkou.

„Tu bohužel nemáme.“

A prodavačka se opět usměje.

Je to jemná, kyprá dívka, již v řeči doznívají stopy savoského nářečí.

A teď

bych tu nejradši zůstala, přitiskla hlavu prodavačce do prohlubně mezi měkce se dmoucimi řadry a postěžovala si na svůj úděl, na to, jak náročné je být právě teď matkou a partnerkou a dcerou.

Ale

dosud má sílu bojovat; musí.

„Tak pero.“

„To bohužel taky nemáme.“

Teď se vidí, jak bezradně stojí ve stínu dmoucích se řader a savoského úsměvu, ale už se nenechá vyvést ze sevření času a prostoru.

„Sakra,“ slyší se vyslovit, pokojně. „V každé trafice mají přece něco na psaní.“

A pohledem zachytí propisku, která nic zlého netušíc leží na čtverečkováném bloku.

„Támhle je propiska,“ zaslechne svůj vítězoslavný tón.

„Ta je pro zaměstnance.“

A do savoského hlasu překypujícímu vřelostí se vmísí výhružně chladný tón.

„Vezmu si ji,“ uslyší se říkat,
a

pak už musím uhánět zpátky na Håmeentie a vzpomenout si, proč bylo tak důležité sehnat pero.

U vchodových dveří si to vybavím: musím zavolat správci bytového družstva.

Musím se na schodišti podívat na nástěnku a najít jeho telefonní číslo a jít do budky a zavolat správci a dostat se ke klíči od dveří, za nimiž leží táta, živý, nebo mrtvý.

Správce otevře byt.

„No dobrá,“ řeknu.

Koupelnové dveře jsou dokořán.

Táta leží ve spodním prádle na podlaze a svírá odpadní hadici od pračky, až mu konečky prstů zbělely.

Tvář má modrou.

Správce stojí na rohožce v předsíni.

Já stojím ve dveřích koupelny.

„Mno,“ řekne správce. „Mě už tu asi nebude potřeba.“

„Asi ne,“ odpovím, a než si dovolím jít k tátovi, vytáhnu z kapsy stomarkovku a zaměstnaneckou propisku z kiosku a podepíšu účet za otevření dveří.

Správce odejde. Dveře se zabouchnou

a

čas ne a ne se někam hnout.

Teď stojí na rohožce ona a neví, co si počít.

Nejdřív zívne a pomyslí na svou horečku.

Potom rukou otře telefon a teprve pak se přiměje vstoupit do koupelny.

Otcova víčka se pohybují.

„Ahoj,“ pronese a neví kam s propiskou, která bezděčně putuje z jedné ruky do druhé.

Propiska sama si připadá nečistá; je to teď předmět znásilněný studeným lepivým potem.

Otcovy rty se pohybují a ona po chvíli váhání přiblíží ucho k bezzubým namodralým ústům:

„Taks nakonec přece přišla.“